

dr hab. Katarzyna Kreczmańska-Gigol, prof. SGH
Instytut Finansów
Szkola Główna Handlowa w Warszawie

Warszawa, 28 października 2024 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Artura Bielana

pod tytułem:

„Wpływ kondycji finansowej na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach sektora nowoczesnych usług wspólnych”

przygotowanej pod kierunkiem naukowym:

dr hab. Małgorzaty Porady-Rochoń, prof. US, przy udziale promotora

pomocniczego dr hab. Anny Turczak, prof. US,

w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego,

w dyscyplinie finanse

Podstawę sporządzenia recenzji stanowi powołanie mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. Artura Bielana przez Radę Naukową Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego, o czym powiadomiona zostałam pismem Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów – dr. hab. Stanisława Hońko, prof. US, z dnia 4 października 2024 r., L.dz. 29/24/EiF. Dokonując oceny dysertacji uwzględniam wymogi określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.), zgodnie z którymi rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wskazywać na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej (w tym wypadku w dyscyplinie finanse) i potwierdzać umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez kandydata.

Niniejsza recenzja składa się z trzech części – oceny pracy od strony merytorycznej, oceny strony formalnej oraz z konkluzji.

I. OCENA MERYTORYCZNA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Trafność podjętej problematyki badawczej i jej oryginalność

Kryzys może dotyczyć gospodarki, poszczególnych państw, a także podmiotów działających na rynku, w tym przedsiębiorstw. Na kryzys można patrzeć z perspektywy makro lub z perspektywy mikro, bo kryzys oznacza punkt przełomowy w rozwoju gospodarki i poszczególnych przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku w coraz bardziej zmiennym otoczeniu, a jednocześnie w warunkach wzajemnych powiązań między państwami i gospodarkami, są narażone na czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, które prowadzić mogą do kryzysu. Współczesne przedsiębiorstwa muszą nauczyć się funkcjonować w złożonym świecie, w turbulentnym otoczeniu. Ważne jest to, żeby odpowiednio wcześnie spostrzegać symptomy kryzysu i reagować, gdy kryzys jest jeszcze możliwy do opanowania. W przeciwnym razie przedsiębiorstwo nie będzie w stanie przetrwać kryzysu. Kryzys może być efektem nagłej sytuacji kryzysowej lub narastać powoli. Może być wywołany czynnikami zewnętrznymi, takimi jak np. zjawiska towarzyszące pandemii COVID-19, lub też być efektem wewnętrznych działań w przedsiębiorstwie, np. niedopasowaniem oferty produktowej do zmieniających się oczekiwań klientów lub niedostosowaniem strategii do zasobów przedsiębiorstwa. Warunkiem trwałości przedsiębiorstwa w zmiennym otoczeniu biznesowym jest skuteczne zarządzanie ryzykiem i utrzymanie stabilnej sytuacji finansowej. Utrzymanie stabilnej sytuacji finansowej jest celem działań antykryzysowych i decyduje o przetrwaniu przedsiębiorstwa.

Sektor usług wspólnych rozwija się coraz szybciej, a przedsiębiorstwa z tego sektora odgrywają strategiczną rolę w globalnych łańcuchach wartości. Przedsiębiorstwa z tego sektora często operują na rynkach międzynarodowych i są narażone na wiele źródeł ryzyka. Kondycja finansowa tych przedsiębiorstw, ich stabilność i zdolność do przewycięzania kryzysów jest ważna nie tylko dla nich samych, ale również dla szerokiego grona ich interesariuszy – właścicieli, pracowników, dostawców, klientów i lokalnych społeczności. Istnieje luka badawcza w obszarze specyfiki działalności tych przedsiębiorstw. Z tego powodu, biorąc pod uwagę wpływ przedsiębiorstw z tej branży na inne podmioty na rynku, wybór tematu rozprawy należy uznać za trafny. Temat dysertacji uznać można za istotny zarówno dla teorii finansów, jak i dla praktyki gospodarczej.

Za bardzo ciekawą uważam hipotezę badawczą postawioną przez Autora dysertacji, a także hipotezę pomocniczą, mianowicie:

HB: Identyfikacja zmiennych odpowiedzialnych za występowanie dysfunkcji kondycji finansowej w przedsiębiorstwach sektora usług wspólnych jest istotnym środkiem prewencji wobec sytuacji kryzysowych w sektorze usług wspólnych.

HP: Wynik finansowy stanowi kluczową zmienną wpływającą na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach usług wspólnych.

Wydaje się, że hipoteza pomocnicza jest oczywista, jednak jej sprawdzenie uznać można za warunek konieczny dla dowiedzenia hipotezy głównej badania. Weryfikacja sformułowanej hipotezy głównej badania wymaga niewątpliwie ogromnej wiedzy, i to zarówno teoretycznej, jak i praktycznej.

Potwierdzeniem, że Autor posiada ogromną wiedzę teoretyczną i praktyczną są określone cele badawcze:

- *Cel główny: Zbadanie wpływu kondycji finansowej na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach sektora nowoczesnych usług wspólnych.* Myślę, że można było lepiej językowo sformułować ten cel. Celem rozprawy nie powinno być „zbadanie”. Lepiej brzmiałoby następujące sformułowanie celu: „Określenie wpływu kondycji finansowej na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach sektora nowoczesnych usług wspólnych”. Uwaga moja nie dotyczy merytorycznej strony celu badawczego, a jedynie strony językowej.
- *Cele poznawcze:*
  - *CP1: Identyfikacja istotnych zmiennych różnicujących kondycję finansową przedsiębiorstw sektora usług wspólnych.*
  - *CP2: Identyfikacja zmiennych mających wpływ na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach tego sektora.*
- *Cel metodyczny: Opracowanie modelu umożliwiającego rozpoznanie oraz przewidywanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach sektora usług wspólnych.*
- *Cel aplikacyjny: Dostarczenie praktycznych narzędzi menedżerom sektora usług wspólnych, umożliwiających wczesne rozpoznanie potencjalnych zagrożeń finansowych oraz podejmowanie skutecznych działań prewencyjnych.* Sformułowanie celu aplikacyjnego należy uznać za szczególnie cenne, bo wskazuje na wartość empiryczną, a nie jedynie teoretyczną rozprawy doktorskiej.

Uzyskane rezultaty i ich znaczenie dla nauki oraz praktyki

Na szczególną uwagę zasługują przeprowadzone przez Autora badania własne opisane w rozdziale V (*Studium diagnostyczne kondycji finansowej przedsiębiorstwa sektora usług wspólnych*) i VI (*Propozycja modelu różnicującego kondycję finansową przedsiębiorstw sektora usług wspólnych w identyfikacji sytuacji kryzysowych*). Wartościowy jest zwłaszcza autorski model różnicujący kondycję finansową przedsiębiorstw z badanego sektora. Na ostatnim etapie pracy, na podstawie wyników dokonanych analiz kondycji finansowej przedsiębiorstw sektora usług wspólnych oraz na podstawie wywiadów pogłębionych z ekspertami, Autor opracował autorski model różnicujący kondycję finansową przedsiębiorstw z nowoczesnego sektora usług wspólnych. Model ten, jak się wydaje, może mieć bezpośrednio zastosowanie do identyfikacji sytuacji kryzysowych, co pomoże zapobiegać przeradzaniu się sytuacji kryzysowych w kryzys, a także odpierać kryzysy w przedsiębiorstwach sektora usług wspólnych. Jest to szczególnie ważne nie tylko dla przedsiębiorstw z tego sektora, ale także dla ich klientów. Model ten może posłużyć także do tworzenia tego rodzaju modeli dla przedsiębiorstw z innych branż.

Uważam, że cel pracy został osiągnięty. Wyniki ocenianej pracy doktorskiej są ważne z punktu widzenia rozwoju nauki o finansach, jak również dla praktyki gospodarczej.

Poprawność formalno-językowa, stylistyczna i interpunkcyjna

Rozprawa doktorska jest napisana językiem łatwo zrozumiałym nawet dla czytelnika słabo zorientowanego w przedmiocie. Jednak trzeba zauważyć, że w pracy występują bardzo liczne błędy językowe, stylistyczne, interpunkcyjne i redakcyjne. Razi w pracy zwłaszcza:

- Niestaranna korekta językowa.
- Niestaranna redakcja techniczna pracy.
- W całej pracy można zauważyć liczne błędy językowe, interpunkcyjne, niezręczności językowe (np. s. 10, „... oraz rzeczywistym wpływem na założycieli nowoczesnej teorii cykli” – czy chodzi o twórców nowoczesnej teorii cykli?).
- Autor zapomina w wielu miejscach o oddzieleniu akapitami poszczególnych rozważań i myśli. Zbyt długie akapity utrudniają analizę tekstu.
- Brak jest konsekwencji w opisie literatury źródłowej – w jednych miejscach Autor stosuje przecinek po nazwisku (np. s. 11: Solow, 1956, s. 93), w innych

nie (np. s. 11: Shaikh 1978, s. 220). Pod rysunkiem 2.5, na s. 122, opis bibliograficzny jest sporządzony według innego wzorca niż w całej pracy.

- W wielu miejscach brakuje przywoływania konkretnych dzieł zamiast ogólnikowych stwierdzeń (np. s. 10: *„Wybitni ekonomiści przedstawiają analizy, w których poddają krytycznej ocenie kierunek i konsekwencje kryzysu w produkcji. Podkreślają potrzebę równowagi społecznej, dywersyfikacji gospodarki i odpowiedzialnej polityki rządowej jako kluczowych elementów skutecznej reakcji na wyzwania związane z produkcją i gospodarką”* - należałoby przywołać w nawiasie konkretnych badaczy i ich dzieła; s. 118: *„Jak wskazuje większość badaczy istotne są również kwestie związane z budżetowaniem oraz dysfunkcje ...”* – należałoby wskazać chociaż kilku konkretnych, przykładowych badaczy; s. 119: *„W literaturze przedmiotu wskazano także ...”* – należałoby przywołać przykładowe konkretne publikacje).
- Szkoda, że Doktorant korzystał w dużym stopniu ze źródeł wtórnych, a nie sięgał bezpośrednio do omawianych w pracy dzieł autorów, takich jak Keynes, Schumpeter (np. rozważania na stronie 11, gdy na stronie 13 pojawiło się bezpośrednie przywołanie dzieła Keynes’a, co świadczy o tym, że Autor jednak znał oryginalne dzieła).
- Autor zdaje się nie wiedzieć, że rozdział pracy nie może „się skupiać”, nie może „się koncentrować” ani „opisywać”. To Autor w rozdziale skupił się na pewnych zagadnieniach, rozważaniach itd. Analogicznie tabela lub rysunek niczego nie pokazują, to Autor pokazuje coś w tabeli lub na rysunku.
- W języku polskim słowo „aktywa” nie ma liczby pojedynczej – np. s. 13: *„...a inwestowanie w produkcję określonego aktywa kapitałowego, które, nawet jeśli jest niepewne, wydaje się najbardziej obiecującą inwestycją.”* – powinno być: *„...a inwestowanie w produkcję określonych aktywów kapitałowych, które, nawet jeśli są niepewne, wydają się najbardziej obiecującą inwestycją.”*
- Żyjemy w XXI wieku, nauka rozwija się od wielu wieków bardzo dynamicznie. Autor niekiedy zapomina uściślać w tekście, o jakim okresie w dziejach pisze (np. s. 14: *„W latach 70., w odpowiedzi na wyzwania...”* – prawdopodobnie powinno być: *„W latach 70. XX wieku, w odpowiedzi na wyzwania...”*).
- W polskich pracach naukowych przyjmuje się konwencję pisania w trzeciej osobie lub bezosobowo: autor stwierdził, stwierdzono. Autor czasami

przestrzega tej konwencji, a czasami nie (np. s. 18: „*Jakie wnioski powinniśmy wyciągnąć z tych zdarzeń...*” – powinno być: „*Jakie wnioski należy wyciągnąć z tych zdarzeń...*”; s. 19: „*Obecnie mamy bowiem do czynienia z ekonomią, w której ...*” – powinno być: „*Obecnie ma się bowiem do czynienia z ekonomią, w której...*”).

- W pracy pojawiają się odwołania do dzieł, których nie ma w bibliografii (np. s. 175: Juha-Pekka Kallunki, Erkk K. Laitinen, Hanna Silvola, 2011; s. 176: Moris 2011, s. 129-157 oraz Bozic, Dimovski, 2019; s. 165: Landau, Everitt, 2004 oraz Hair i in., 1998; s. 99: Bogle, 2008, s. 38).

Redakcja nie została przeprowadzona starannie. Na przykład tytuły rozdziałów są pisane bezpośrednio po numerze rozdziałów, ale nie zostały oddzielone w żaden sposób (np. kropką). Brak oddzielenia byłby prawidłowy, gdyby tytuł zaczynał się od następnego wersu. Podobny błąd występuje w przypadku tytułów rysunków i tabel. W wielu miejscach Autor nie zadbał o spacje itp.

II. OCENA FORMALNA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Dobór literatury, umiejętność wykorzystania źródeł

Literatura przedmiotu jest w pełni reprezentatywna i aktualna. Jednak niepokój budzą niedociągnięcia redakcyjne, o których już wspomniałam: w pracy Autor powołuje się na różne dzieła, które pominął w bibliografii. Bibliografia więc nie jest kompletna. Część teoretyczna pracy na temat problematyki kryzysów i sytuacji kryzysowych jest bardzo dogłębna, jednak zbyt duża objętość tego rozdziału (82 strony) wskazywać może na trudności Autora z dokonywaniem selekcji omawianych zagadnień, a nawet zbyt dużą szczegółowość. W rozdziale poświęconym dysfunkcjom w kondycji finansowej przedsiębiorstw Autor wykazał się już większą wprawą dokonując większej selekcji omawianych zagadnień (47 stron). Również objętość rozdziału poświęconego teoretycznym aspektom oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa jest mniejsza niż rozdziału poświęconego kryzysowi (50 stron). Części teoretyczne pracy są bardzo rozbudowane. Z korzyścią dla pracy byłoby skupienie się przez Autora na najważniejszych zagadnieniach i opatrzenie tekstu własnymi komentarzami, co pozwoliłoby na zmniejszenie objętości pracy, a nie obniżyłoby walorów merytorycznych. Moja zasadnicza uwaga dotyczy objętości pracy oraz niestarannego redakcyjnego opracowania pracy, a także niestarannego opracowania bibliografii. Niemniej jednak, można uznać, że dobór

literatury przez Autora pracy był prawidłowy. Autor posiada w pełni wystarczające umiejętności jej wykorzystania.

Poprawność formułowania problemów i hipotez

Jak zaznaczono wcześniej, Autor sformułował hipotezę główną oraz hipotezę pomocniczą, które uzupełnił dokładnym określeniem celu głównego badania, dwóch celów poznawczych, jednego celu metodycznego oraz jednego celu aplikacyjnego. Na pochwałę zasługuje zwłaszcza szczegółowe określenie celów dysertacji doktorskiej w podziale na cel główny, cele poznawcze, metodyczne i aplikacyjne. Jeśli chodzi o merytoryczny sens postawionych hipotez badawczych oraz określonych celów badawczych, to należy stwierdzić, że zostały one prawidłowo określone.

Autor konsekwentnie podporządkowuje się imperatywowi weryfikacji postawionych hipotez, co mu się udaje. Doktorantowi udało się także osiągnąć postawione cele badawcze.

Prawidłowość układu pracy i struktury podziału treści

Układ pracy jest tradycyjny: teoria, jej zastosowanie oraz empiria. Teorii poświęcone zostały rozdziały I, II i III. W rozdziale I przedstawiono teorię kryzysu i sytuacji kryzysowej. W rozdziale tym dokonano przeglądu literatury pod kątem teorii ekonomii i finansów, zdefiniowano i dokonano klasyfikacji kryzysu oraz sytuacji kryzysowych. Dokonano także analizy przyczyn i symptomów sytuacji kryzysowych, a także scharakteryzowano skutki sytuacji kryzysowych. Rozdział II został poświęcony dysfunkcjom w kondycji finansowej przedsiębiorstw. Przedstawiono w nim klasyfikację dysfunkcji, zmienne determinujące występowanie dysfunkcji w kondycji finansowej przedsiębiorstw, a także skutki dysfunkcji. Rozdział III został poświęcony teoretycznym aspektom oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa. Przedstawiono w tym rozdziale analizy ograniczeń w ocenie kondycji finansowej, scharakteryzowano analizę jednowymiarową, najważniejsze modele dyskryminacyjne, a także przedstawiono systemy wspierające ocenę kondycji finansowej.

Rozdział IV został poświęcony charakterystyce sektora usług wspólnych. Jest to więc rozdział, w którym połączono teorię z praktyką. Przedstawiono, jak rozwijał się sektor nowoczesnych usług wspólnych, omówiono rodzaje i zasięg świadczonych usług w tym sektorze, umiejscowiono Polskę na mapie inwestycji międzynarodowych w analizowanym sektorze, a następnie uszczegółowiono analizę koncentrując się na sektorze usług wspólnych w województwie zachodniopomorskim. Ten rozdział należy szczególnie pochwalić, ponieważ badań nad przedsiębiorstwami z sektora usług wspólnych jest jeszcze stosunkowo mało, a

sektor ten dynamicznie się rozwija. Praca jest więc wkładem Autora w likwidację luki w literaturze przedmiotu.

Część empiryczna pracy, która obejmuje rozdziały V. i VI., pokazuje dojrzałość badawczą Kandydata. W rozdziale V. przedstawiono wyniki badania, które dotyczyło identyfikacji zmiennych, które mają wpływ na występowanie sytuacji kryzysowych przedsiębiorstw sektora nowoczesnych usług wspólnych. Badaniem objęto przedsiębiorstwa sektora usług wspólnym mające oddział lub siedzibę w Szczecinie. Początkowo próba badawcza wynosiła 44 przedsiębiorstwa (próba wyjściowa), a następnie została zawężona do 27 przedsiębiorstw. Wszystkie objęte badaniem przedsiębiorstwa były nowoczesnymi centrami usług wspólnych. W celu zweryfikowania hipotezy głównej i hipotez pomocniczej przeprowadzono badania jakościowe (częściowo ustrukturyzowane wywiady z ekspertami – metoda PAPI) oraz badania z wykorzystaniem metody ilościowej (analizy finansowej). Eksperti, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione reprezentowali cztery przedsiębiorstwa z różnych sektorów gospodarki. W ramach badania dokonano analizy finansowej badanych przedsiębiorstw na podstawie danych finansowych za lata 2016-2020.

Na szczególne uznanie zasługuje opracowany przez Doktoranta i przedstawiony w rozdziale VI rozprawy model logitowy, służący do przewidywania stabilności finansowej lub kryzysu w przedsiębiorstwach z sektora nowoczesnych usług wspólnych.

Zastosowane przez Doktoranta metody badawcze umożliwiły przeprowadzenie analiz i wyciągnięcie z nich wniosków. Na uznanie zasługuje zastosowanie różnych metod badawczych, co pozwoliło na weryfikację hipotez badawczych. Doktorant umiejętnie zaplanował i przeprowadził z sukcesem wieloetapowy proces badawczy. Proces ten został opisany, a jego wyniki przedstawione w dysertacji.

Struktura pracy jest prawidłowa, a treść odpowiada tematowi rozprawy.

Pytania i uwagi

Chętnie usłyszałabym relację Doktoranta i jego uwagi dotyczące przeprowadzonych rozmów z ekspertami. Interesuje mnie zwłaszcza uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Jak rozmowy przebiegały?
- Czy Doktorant znał wcześniej swoich rozmówców?
- Jaka była atmosfera w trakcie rozmów?
- Co Doktoranta najbardziej zaskoczyło w trakcie tych rozmów?
- Czy rozmowy z poszczególnymi rozmówcami bardzo różniły się od siebie?

Najciekawsza część pracy to stworzony przez Doktoranta model logitowy. Jego wykorzystanie w praktyce gospodarczej pomogłoby odpiierać kryzysy przez przedsiębiorstwa z branży nowoczesnych usług wspólnych, czyli zwiększyłyby ich stabilność finansową. W efekcie korzyści odnieśliby także klienci takich przedsiębiorstw. Dlatego wydaje się, że recenzowana rozprawa powinna, po uwzględnieniu zgłoszonych uwag, po skróceniu i poprawieniu strony technicznej, zostać opublikowana. Opublikowanie stworzonego modelu może spowodować także, że będzie on wykorzystany jako wzorcowy do tworzenia modeli dedykowanym innym branżom.

III. KONKLUZJE

Wnioskuje o uznanie, że rozprawa mgr. Artura Bielana pt. „Wpływ kondycji finansowej na występowanie sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwach sektora nowoczesnych usług wspólnych” spełnia wymagania przedstawione w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki [Dz.U. nr 65, 2003, poz. 595, z późn. zm.]

Po zapoznaniu się z pracą doktorską mgr. Artura Bielana stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, mającego ważne znaczenie teoretyczne oraz praktyczne, wykazuje wiedzę teoretyczną Kandydata z dziedziny naukowej: finanse, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Gratuluje Doktorantowi osiągnięć i życzę dalszych sukcesów naukowych.

Jednocześnie wnoszę o przyjęcie pracy i dopuszczenie Pana mgr. Artura Bielana do publicznej obrony.

Warszawa, dnia 28.09.2024 r.

Katarzyna Kreczmańska-Gigol

Potwierdzam zgodność wydruku z dokumentem wydanym w postaci elektronicznej:

Identyfikator dokumentu	203136.537217.474904
Nazwa dokumentu	Katarzyna Kreczmańska-Gigol recenzja pracy doktorskiej Artura Bielana.pdf
Tytuł dokumentu	Katarzyna Kreczmańska-Gigol recenzja pracy doktorskiej Artura Bielana
Data dokumentu	28.10.2024 00:00:00
Skrót dokumentu	48195E1B329039753F98F968ACCE7EDE44FF FDB3
Wersja dokumentu	1.0
Data podpisu	05.11.2024
Sygnatariusz	Katarzyna Zofia Kreczmańska-Gigol
Rodzaj certyfikatu	Certyfikat kwalifikowany podpisu elektronicznego
	EZD 3.124.86.85.
Data wydruku:	13.11.2024 09:17:49
Autor wydruku:	Tomasik Jolanta w zastępstwie za Rada Naukowa Instytutu Ekonomii i Finansów US